

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Sermones prestantissimi viri Roberti de Latio: ordinis
Minoru[m] sacre theologie professoris: pontificis
Aquinatis**

Caracciolo, Roberto

Lugd., Anno d[omi]ni. M.ccccxiiij. vi. no. Maij.

De cognitione dei: et de debito sibi honore exhibendo. Ser. xviiij.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70607)

lentibus testiculis: intolerabili fetore: crebro anhelitu: et interruptis suspiriis torquebat. A medicis vero in oleo posuit: inde quasi mortuus est ablatus. Scies autem indeos cum gaudio mortem suam expectare: nobiliores viros et omni iudea collectos in carcere posuit. Dixitque solome soloui sue. Scio iudeos de morte mea gauisuros: sed potero habere multos lugentes: cum spiritu emisero cunctos occidas quos in custodia seruo ut sic ois iudea me desinat inuira. Et ut dicit Josephus in xvij. antiquitatu. Gladio quo pomum purgabat se peremit. Sunt et alia innumera quasi exempla hominum que nos breuitatis causa faciemus. Comemorauimus autem que sapientia posita sunt: ut ex illis percipiamus quantum deo displicet seuitia atque crudelitas. Sed plerique falso in semetipsum gloriantur: et dicunt hoc vitio se fore mandatos. Quibus nos respondemus quod etiam absque humana sanguinis effusione: crudeles multi in diuinis eloquijs appellantur. Et primi sunt primos odientes. Pro quibus dicit Iohannes. i. cap. in. Ois qui odit fratrem suum homicida est. Scdi sunt proximis detrahentes. De quibus dicitur. i. q. s. c. summa iniquitas. Summa iniquitas est fratres detrahere et accusare. Unde scriptum est. Ois qui detrahit fratri suo homicida est. Tertii sunt diuites pauperis non pascentes. An. lxxvij. dist. c. in singulis. t. c. pascite. Pisce fame morientes si non pauperis fame occidisti. Quare sunt executores testamento qui reuera ad pias causas cum posunt nolunt ecclesijs et pauperibus dare. Contra quos scribitur. xij. q. ij. c. qui oblationes. i. Qui oblationes defunctorum aut negat ecclesijs: aut difficile reddunt tanquam gentium necatores excorcentur. Quinti sunt filij parentibus non subuenientes. Pro quibus dicit apostolus. i. Timotheo. v. Si quis suorum et maxime domesticorum curam non habet fidei negauit et est infidelis detestator. Et ut breuiter concludamus ois qui primos iniuste persequuntur: illique sunt infesti homicide crudeles nuncupantur: sicut patet de peni. di. s. c. homicidium, et

e. homicidiorum tria genera. Simus ergo clementes et pii: quatinus crudelitate reiecta dignos reddamus nosmetipsos ad habendam hinc gratiam: et in futuro sempiternam gloriam: in qua uiuit et regnat deus per oia secula seculorum. Amen.

¶ De cognitione dei et de debito sibi exhibendo honore ac cultu. Sermo. xvij.

Noniam deus

oculis corporis non videtur: quia remotissimus est a sensu: ut docet Aristoteles in primo libro metaphysice. in varias nosasque opiniones errorum homines dilabuntur: et aut negant esse deum aut deos plures confingunt: aut ea que de diuinari personarum pluralitate homini dei traditionem dicimus acceptare non lant. Inde fit ut diuinus cultus minuat: neque debita exhibeatur reuerentia ipsi deo. Quare in hoc sermone de deo glorioso merito pertractandum censui: ut sic cum agnosceres maiestatem eius honore debito persequamur. In superioribus namque de timore suorum iudiciorum diximus. Simodo vero circa honorem qui sibi debetur a nobis insudabimus. ¶ De deo igitur tractaturi tria mysteria elucidare conabimur.

Primum de cognitione generalis.

Secundum unitatis essentialis.

Tertium trinitatis personalis.

¶ De generali cognitione dei. Cap. i. s.

Mortandi sunt omnes homines mundi ut deum cognoscere studeant: quia sine cognitione dei cetera quocumque gratia est inani possunt: parua sunt et vilia. Et quo deus Hieremie. ix. dicitur. Non gloriatur sapiens in sapientia sua nec diues in diuitijs suis: nec gloriatur fortis in fortitudine sua: sed in hoc gloriatur qui gloriatur scire et nosse me: quia ego sum dominus. Veritatem quidam deum esse minime credunt. De quibus dicit Damascenus. In tantum preualuit perniciosa hominum malicia: ut dicant non

De timore iudiciorum.

esse deū. De his loquit sic Tullius in. f. de natura deorū. Quidā dixerunt totas de dijs immortalib⁹ opinionē esse factas ab hoibus sapiētib⁹ reipublice causa: vt quos rō nō posset eos ad officiū religio duceret. Vmōi falsitatis sectatores quid aliud q̄ fatuos dixerim? Cogitare nāq; vel dicere deū nō eēt: nō nisi ex stulticia puenire pōt. Ideo p̄ inq̄t ps. lxx. Dixit insipiēs i corde suo: nō est deus. Et viere. iij. dicit de⁹. Stult⁹ popul⁹ me⁹ nō cognouit: filij insipiēs sunt ⁊ recordes. Quare aut stulticia sit cogitare q̄ nō est de⁹: apparet ex hoc: q̄ rationabil⁹ quilibet pōt si velit cognoscere deū esse propter quinq; specula que deum esse apertissime manifestant.

Primū d: naturalis leg⁹ illuminatio.

Secūda scripture testificatio.

Tertium mundi productio.

Quartū creaturaz ordinatio.

Quintū omniū desideratio.

¶ De naturalis legis illuminatione in cognitione dei.

Secūda speculū in quo lucet veritas diuina: esse dicitur naturalis legis illuminatio. Ab ip̄o vtiq; summo patre accepim⁹ naturalem legē: qua quilibet rōne vtens cognoscere pōt q̄ deus est. Nā postq̄ aliquis mortuus exponeret nutriturq; aut in mari a marinis beluis: aut in silua a feris idonitris: nec videret vnq; aut audiret quicq; de deo dici: q̄ primū ad nos discretionis attingeret: ex lumine rōnis naturalis cognosceret q̄ de⁹ est: lz in particulari errare posset: credens deū esse aliquā creaturā. Nec oīa p̄bantur et roborant dicitis ⁊ testimonio sapiētū. Inq̄t Aug. in lib. de fide ad Petrū. Nihil tātū nouit mens quātū deū esse ⁊ se. Et Damascenus. Cognitio erigendi deū nobis natural⁹ inserta est: ⁊ Hugo de sc̄o Victorē. Sic de⁹ cognitionē suā in hoīe tēperauit: vt sicut qd esset non posset comprehendī: ita quia si esset nō posset ignorari. Et Cicero li.

f. questionū tusculanarū. Nemo hominū tam immanis: cui⁹ mentē nō imbuere diuinitatis opinio. Et idē li. f. de legibus. Nulla gens est tā immanis: et tā fera: que nō etiā si ignoraret qualem habere deū debebat: nō tñ habendam sciat. Et hoc idē li. f. de natura deorū ait: Pythagoras iussu atbeniēsū vrbē ⁊ agro exterminatus est: libiq; ei⁹ cōbusti sunt: p̄pter hoc q̄ hoc commune verū in dubiū reuocauerit. In. ij. de natura deorū dicit: Nā nisi cognitū cōprehēsumq; animis idē haberemus. q̄ deus est: nō tā stabilis eius opinio p̄maneret: nec p̄firmaret diuturnitate temporis: sed vna cū seculis erantibus hominum inueteraretur.

¶ De testificatione scripture in cognitione dei.

Secūda speculū in quo cognoscere possum⁹ q̄ de⁹ est: dicit scripture testificatio. Quis q̄ppe scriptura vtriusq; testamenti deū esse predicat.

De quo sic incipit principij de⁹. In principio creauit deus celū ⁊ terram: ⁊ vsq; ad finem magnalia dei clare p̄lat. Neq; opus est singula recēdere: q̄ de eo continentur in illa cui⁹ vt dixim⁹: tota circa dei viuētis mysteria stupenda versetur. Doctores insuper sancti illi⁹ scripture iterpetes eruditissimi de deo glioso loquunt: quoz aliqua dicta hec interponēda duri. Inq̄t Cassiodorus super psalmū illū. xlvj. Magnus dñs ⁊ laudabilis nimis. De⁹ est virtus inerplicabilis pietas incōprehēbilis sapiētia ineffabilis: cui⁹ vere diffinitio est: finē in suis laudibus nō habere. Et Boetius libro de trinitate. De⁹ est esse pulcherrimū fortissimūq; vere vnū in quo nullus numerus: nullū in eo aliud preterq̄ id quod est. Et Anselm⁹ in p̄sologion. Deus est pulchritudo que nō videtur: odor qui olfatu non percipitur: sapor qui non cognoscitur: bonitas que non sentitur. Et Gregorius in moralibus. Deus est viuificat⁹

trix virtus: causa causarum: vita viuendum: ratio rationabilium creaturarum. **Augu. libro. f. de libero arbitrio.** Deus est quo nihil superius esse constat eternus incommutabilis. **Augusti. xv. de trinitate.** Deus est qui est omnium potentissimus: speciosissimus: beatissimus: quem moti: mutari: corrumpi est impossibile. **et Augustinus libro de vera religione.** Deus est incommutabilis natura: prima vita: prima essentia: prima substantia. **Augusti. v. de trinitate. c. ij.** Deus est substantia vel ut melius dicatur essentia: cui ipsum esse maxime ac verissime competit. Nota hic quod nomen substantie secundum eodem hominum conceptionem a substantia do videtur dici secundum Aristoteli in predicamentis **Et secundum hoc substantia grece vsa dicitur quia substantia substantia. Corpus autem quod substantia substantia dicitur: Unde cum forma pura que deus est nulli substantia: propria substantia dici non potest. Verum absolute nomen substantie sumitur secundum quod dicitur: quod substantia est quod non ab alio: sed semper ex hoc est quod propria intra se virtute consistit. Et sic potest dici causa prima substantia. Unde **Auicenna lib. vij. c. iij.** Quis refugias mus de deo dicere nomen substantie: non tamen intentione: cuius intentio est res habens quidditatem stabilem: cuius esse est esse: quod non est in subiecto corpore vel anima. **Et propter hoc dici potest substantia: melius tamen dicitur essentia.** Sicut enim ab eo quod est scire dicitur scia: ita ab eo quod est esse dicitur est essentia. **Et quod ille maxime est qui dicit: ego sum qui sum: id proprie dicitur essentia secundum Dieronimum ad Damianum papam: quoniam ipse est origo et principium essendi: et quod est a quo est: quicquid est secundum Augustinum in **Meta. et quod nostrum esse comparatione illius est non esse: sicut dicit Plato in **thym. Pbi etiam qui recreantur in hac parte mentem tenuerunt de deo magnifice multa dixerunt. **Auicenna. vij. meta. sic ait: Deus est bonitas pura in desiderio omnium. et **Licero in. f. de natura deorum. Deus est quo nihil beatius nihilque bonius oibus affluetius excogitari potest, et************

in. ij. de natura deorum. Deus est natura prestantis quo nihil est melius. **et **Albama sar in maioribus introductionibus. Deus est mouens oia: immobilis: incorruptibilis: altissimus: cuius nomen est benedictum et exaltatum exaltatione maxima et **Arist. in. f. de celo et mundo. Deus est apud quem est vita fixa: sempiterna in secula seculorum: que nec finitur nec deficit. et **Meta. Deus est nobilissimus omnium et nihil eo nobilius. De mundi productione ad cognitionem dei.********

Ertium speculum quo cognoscere poterimus deus esse dicitur mundi productio. Nam productum hunc mundum credimus ab aliquo potente sapiente optimoque artifice. **Hic autem esse non potuit nisi deus. Nam si cuncti reges et pbi quot quot fuerunt: quot quot sunt et erunt conuenerint in unum: nec minimum florem producere possent de nouo. Ideo ait sapiens. **xij. c. Sap. A magnitudine speciei et creature poterit creator eorum cognosci. Et **Aug. li. xj. de ci. dei. c. iij. inquit Exceptis prophetis uocibus: mundus ipse ordinatissima sui: mirabilitate et mobilitate et uisibilium omnium pulcherrima specie: quodammodo tacite et factum se esse: et non nisi a deo ineffabiliter atque inuisibiliter fieri se potuisse proclamare. et **Aug. li. x. confes. Interrogavi de deo meo celum soles et lunam et stellas: et respondere mihi. Neque nos sumus quod queris. Et dixi omnibus que circumstant fores carnis mee. Dicite de deo meo aliquid. Et exclamauerunt uoce magna. Ipse fecit nos. Interrogatio mea intentio mea: et responsio eorum species eorum. Et de hoc **Job. xij. Interroga iumenta et docebunt te: uolarilia celi et indicabunt tibi. Quod re terre et respoddebit tibi: et narrabunt pisces maris. Quis ignorat quod hec omnia manus domini fecerit? **Lactantius. de li. f. diu. insti. Ophheus inquit uetustissimus poetarum dominum deum uerum et magnum primogenitum appellat: eo quod ante************

De timore iudiciorum.

ipsum nihil sit genitum et ab ipso cuncta sint generata.

¶ De creaturarum ordinatione ad cognoscendum deum.

¶ Quartus speculū in quo oēs possunt inuestigare deū esse dicitur creaturarū ordinatio. Omnia enī que sunt in vniuerso: in tāta rerū varietate ordinata sunt: ita q̄ Aristō. dicit in. xij. meta. Nihil naturalū aut in celestibus aut in terrestribus est sine ordine. Videmus nāq; contrarias naturas ignis et aque: aeris et terre: in vniuersi mundi conseruatione adinuicē cōuenire: et indissolubiliter pmanere. Videmus corporū omnium ordinatissimos motus. Videmus rerū insensibilium regulatissimos: ad suos effectus innumerabiles modos. Videmus corpora superiora in hec inferiora influere. Et vnde tāta in omnibus rebus mensura. Certe ab ipso deo: de quo ap̄lus ad Roma. xij. c. ait: Que a deo sunt ordinata sunt. Ideo et Aristō. i. methaurozū. c. v. ait: Ordinatio eorū que sunt in mūdo est ex dispositiōe primi principij: qui est deus gloriosus.

¶ De desideratiōe oīz i cognitionē dei

¶ Quintus speculū in quo deū esse deprehēdimus dicitur omniū desideratio. Impossibile nāq; est esse aliquid in appetitu: siue nature: siue rationis quin illud sit. Impossibile esset q̄ graua tenderent deorsum: nisi esset centrum. Impossibile esset q̄ flumina mouerētur ad mare: nisi esset mare. Impossibile esset q̄ animalia peterent cibū: si non esset cibus. Quia in. ij. de celo et mundo dicitur: q̄ natura non facit aliquid factum vanum. Et in. ij. de aīa. Natura nihil facit frustra. Sed homines appetunt cognoscere veritatem et habere bonitatem. Ergo oportet q̄ sit aliquid verum cognoscibile: quo cognito mens humana quiescat: et aliquid bonū diligibile: quo adeptō nil vltius desiderare queat. Sed hoc in

nulla creatura inueniri p̄t. Ergo oportet ponere deum esse. Sed insulat quidam nobis asserentes non esse opus tā proluxa disceptatione cōrēdere: vt deū esse monstretur. Eredim? autē hoc et firmiter id tenemus. Sed vtinam nō sint de numero illoz: de quibus dicit ap̄lus ad Titū. j. c. Cōfiteant se nosse deus: factis autē negant: cum sint abominatissimi: incredibiles: et ad oē opus bonū reprobi. Si deus esse cognoscunt dñm oim. vbi eius obedientia: et suoz obseruātia mō datoz? Si deū credūt oīpotētē et iustū vbi timor eius? Si deū suū bñfactorē existimant: vbi laus et gloria? Vbi gratiarū actio? Q̄ dānabilis et fatua multozū cecitas qui dicēdo: dñe dñe: saluos fieri se putāt. Vis dī. Matt. b. viij. c. Non omnis qui dicit mihi dñe dñe: intrabit in regnū celoz: sed qui fecerit voluntatem patris mei qui in celis est.

¶ De his qui plures dicūt esse deos: ad cōuincendum eos vnum tm̄ esse deum:

Capitulum. ij.

¶ Contra eos qui plures esse deos dicūt in hoc secundo mysterio viriliter insistēdū est: vt plenaz verāq; de deo noticiā habeam. Nā potū esset credere q̄ sit deus: nisi q̄ et vnum tm̄ sit confiteamur. Et licet simpliciter pureq; hoc sit acceptandū tm̄ ad cōuincendos incredulos probare nitimur q̄ deus est vnus quinq; modis.

- Primus dī: contrariorum solutio.
- Secūds scripturarū testificatio.
- Tertius theologoz ratio.
- Quartus gentiliū et p̄borum cōfessio.
- Quintus idolatrarū superstitio.

¶ De cognitione vniū dei ex contrariorum solutione.

¶ Primus modus quo p̄bamus q̄ deus est vnus dī: contrariorū solutio. Nā qui deos plures esse volūt arguūt tripliciter. Primo sic: ex. ij. topicoz habet q̄ plura bona sunt meliora paucioribus: sed plures dī sunt plura bona: ergo meliora

est esse plures q̄ vnum. Sed s̄m Ansel. Omne q̄d est melius circa deū est ponē dum: ergo est ponere plures deos. Sed cūdo arguit: q̄ ap̄ls dicit. 1. Cor. viij. c. Siquidem sunt dñi multi et dñi multi. Tertio arguit: q̄ vnūquodq̄ perfectū est cū p̄t p̄ducere sibi simile: sed diuina essentia est perfectissima: ergo potest essentia sibi simile p̄ducere. Sed esse et posse in diuinis idē sunt s̄m Dionysiu. Ergo essentia diuina p̄ducit alia essentiam: et alia alia in infinitū. Sed ad p̄mū argumentū r̄ndet Bon. in. s. dist. ij. q. s. ad. ij. q̄ dicitū p̄bi habet veritatē in bono creato et finito: q̄d rōne sue finitatis recipit bonitatis augmentū per additionē alterius boni. Non autē intelligi p̄t de bono infinito q̄d augeri nō potest. Ad sc̄dm dicit Bon. lib. s. dist. iij. q. ij. q̄ hoc nomē deū sumitur tripliter. P̄mo nuncupatiue. Sc̄do adoptiue. Tertio naturaliter. Ap̄ls ergo dicit: q̄ sunt dñi multi nuncupatiue. Unde ad p̄bil. iij. c. dixit apostolus de gulosis: Quorum deus venter est. Et de amicis dei dicit ps̄. lxxv. Ego dixi dñi estis et s̄m in excelsis oēs. Ad tertium obiectum dicit Richar. in. s. dist. ij. q̄ illud q̄d adducitur de productione similis intelligendum est in generabilibus et corruptibilibus. Neq̄ propterea iudicamus solem imperfectum: q̄ non potest alium solem generare nec angelum: q̄ non p̄t generare alium angelum.

¶ De cognitione vnus dei ex scripturarum testificatione.

Secūdus modus quo pbam⁹ q̄ deus est vnus d̄: scripturarū testificatio. Inspiciant̄ oēs scripture tam veteris q̄ noui testamēti: et inueniem⁹ q̄ deus vnus vndiq̄ p̄clamat. Unde Erōd. xx. Non habebis deos alienos. et Deut. iij. c. Nō est alius deus neq̄ in celo neq̄ in terra. et Deut. iij. Scito et cognita in corde tuo q̄ dñs ipse sit deus in celo sursum: et in terra deorsum: et nō sit alius. et Deut. vj. Audi isrl dñs de⁹ vnus

deus vnus est. et Deut. xxxij. Videte q̄ ego sum solus: et nō sit alius deus p̄ter me. et ij. Regū. viij. c. Magnificatus es dñe deus: q̄ non est similis tui neq̄ est deus extra te. et iij. Reg. xix. c. Tu es deus solus oim regū terre. et ij. Paral. ij. c. Magnus est dñs de⁹ noster sup oēs deos. alibi celos. et Judith. ix. c. Tu es deus: et nō est alius p̄ter te. et David ps̄. xvij. Quis deus p̄ter dñm: aut q̄s deus p̄ter deū nostrū. et ps̄. lxxv. B̄ndictus dominus deus isrl qui facit mirabilia magna solus. et ps̄. lxxxij. Tu solus altissimus in oi terra. et ps̄. lxxxv. Magn⁹ es tu: et facies mirabilia: tu es deus solus. et sapiēs Eccl̄. s. Un⁹ est altissim⁹ creator oim ops et rex potēs et metuēdus nimis et Eccl̄. xxxvj. Nō est alius deus nisi tu. et Esa. xlv. Ego dñs primus et nouissimus: et Esa. xlv. Ego dñs et nō est dñs alius: et extra me nō est deus. Et idē habet et de sum. tri. et si. ca. c. s. et xxij. di. c. qui eps. et xv. di. c. de iudeis. et s. q. s. c. hi qui. et c. paulianiste. et s. q. ij. c. ad mensam. et xxij. q. iij. c. si q̄s. et xxij. q. s. c. loquit. et xxvj. q. vij. c. nō licet. et xxij. q. v. c. puto ¶ De cognitione vnus dei ex theologorum ratione.

Tertius modus quo pbam⁹ q̄ deus est vn⁹ d̄: theologorū ratio. Sūt apud theologos quinq̄ rōnes p̄cipue: q̄bus cōcludit q̄ deus est vnus.

Prima d̄: potestatis.

Sc̄da charitatis.

Tertia intellectus infinitatis.

Quarta bonitatis.

Quinta causalitatis.

¶ De p̄ma rōne theologorū. s. pt̄atis dei ad ostendēdā dei vnitatē.

Prima rō d̄: potestatis quaz ponit Bona. di. ij. s. q. s. arguendo pro parte quam tenet dicens: Stat enim ista q̄ deus sit oipotentissimus: ergo poterit facere q̄ ois alia potētia a sua nihil possit. Ergo si sunt duo dñi diuersi in natura: hoc p̄t vnus facere de altero

De timore iudiciorum.

ro q̄ alter nihil possit: & eōuerso. Sed cui potētia pōt auferri non est deus: ergo nō sunt duo nec plures dii. Hāc rō nē tāgit Zac̄. in. j. li. diuini. insti. dicens: Sit igit nri opis q̄stio illa p̄ns atq; se cūda. Utrū p̄tate vnus dei mūdus regat an ne multoz. Nemo est q̄ deū sapiat: rōnēq; secū putet: q̄ nō vnū esse intelligat: q̄ & condiderit oia: & eadē qua condidit h̄rute moderet. Quid em̄ multis opus est ad mūdi regimē sustinēdū: nisi forte arbitremur: si plures sint minus h̄re singulos neruoz atq; virium. Qd̄ q̄dē faciūt hi q̄ esse multos volunt: q̄ necesse est imbecilles esse. Si q̄dē singuli sine auxilio reliquoz tante mollis gubernaculū sustinere nō possent. De⁹ aut̄ q̄ est eterna mens ex oī vtriq; parte p̄fecte cōsummateq; virtutis est. Qd̄ si verū sit: vnus sit necesse est. Prās enim vel virtus absoluta retinet suā p̄p̄iam firmitatē. Id aut̄ solidū est existimandū cui nihil decidere. Id p̄fectus: cui nihil possit accedere. hec ille.

¶ De secunda ratione theologorum scilicet charitatis ad ostendēdā dei vnitatē.

Ecūda ratio ad vnitatē dei ostendēdā d̄r charitatis que ponit ab eodem Bon. vbi. s. Nam si sunt duo dii diuersi quoz vterq; est summū bonum: aut vnus diligit alterū vt diligēdus est: aut nō. Si sic cū vterq; sit summū bonum: vterq; diligēdus est amore fruitionis. Ergo vterq; fruit altero. Sz qui fruit a lio bono a se indiget illo: ergo vterq; est indigēs: ergo neuter deus. Si vn⁹ nō diligit aliū: ergo nullus de⁹.

¶ De tertia ratione theologorum scilicet infinitatis intellectus ad ostendēdā dei vnitatē.

Tertia rō d̄r intellectus infinitatis. Hāc ponit Scotus di. ij. q. iij. di. Quia intellectus diuinus est infinitus intellectus diuinus cognoscit quodāq; intelligibile p̄fectissime quātū est intelligibile in se. Si sunt duo

dij sint A & B. A ergo cognoscat B p̄fectissime quātū B est cognoscibile. Sed hoc est impossibile: q̄ aut cognoscat B p̄ essentia B: aut nō. Si non. & B est cognoscibile p̄ essentia: ergo nō cognoscat B p̄fectissime quātū B. i. est cognoscibile. Nihil em̄ cognoscibile per essentiam p̄fectissime cognoscitur nisi cognoscatur per essentia suā: vel per aliquid p̄fectius includēs ipsam essentiam: q̄ sit ipsa in se. Essentia aut̄ B nullo p̄fectius includitur q̄ in B: q̄ tūc B nō esset deus. Si aut̄ cognosceretur B p̄ essentiam B: ergo actus ip̄sius A est posterior: naturali cēntia ip̄sius B. Et ita A nō erit deus. Q̄ actus ip̄sius A sit posterior: ip̄so B p̄bo. Quia ois actus cognoscendi: qui nō est idē obiecto est posterior: obiecto. Neq; em̄ prior: neq; simul natura erit actus cū obiecto alio ab actu: q̄ tunc actus possit intelligi sine obiecto sicut eōuerso.

¶ De quarta rōne theologoz. i. bonitatis ad ostendēdā dei vnitatem.

Quarta rō d̄r bonitatis. Pec est Tho. li. j. cōtra gētilēs. c. xliij. vbi ait: Impossibile est esse duo summe bona: q̄ q̄d p̄ supabundāriam diuini soli conuenit: sed deus est summum bonum: ergo est vnus solus.

¶ De quinta rōne theologoz. i. causalitatis ad ostendēdā dei vnitatem.

Quinta rō d̄r causalitatis q̄ ponit a Petro de aqua di. ij. primi. Dicit em̄ sic. Ponat q̄ sint duo dii: & vnus velit Petrū p̄ducere: & alius nō. Aut Petrus p̄ducat aut non. Si sic: ille q̄ nō vult nō erit deus. Si nō: ergo ille q̄ vult nō erit deus. Si dicas q̄ p̄cipere pacta: & ita sunt cōcordes nō valet: q̄ eiusdem effectus nō p̄t esse due cause totales in eodē ordīne cause: sed infinita potētia est causa totalis effectus in rōne cause p̄mere: ergo &c.

¶ De cognitione vnus dei ex gētilium & philozophoz confessione.

Quartus modus quo probatur quod deus est vnus: dicitur in libro Jobi et in libro Sapientie. Dicit enim Zaccaria, lib. 1. diuini instrumenti. Poete quis deo carminibus ornauerunt: et eorum res gestas amplificauerunt summis laudibus: sepiissime in consuetis sermonibus vel mente vna contineri regebat omnia. Augustinus, lib. 1. de ciuitate dei inducit Platonem qui ait: Deus est vnus verus et optimus qui cuncta preceperit. Aristoteles, vii. philosophia. Vnus inquit mouens magis quam multa oportet existere. et in. xii. meta. Vnus inquit dominatus et vnus princeps. et Zaccaria, lib. 1. diuini instrumenti. postquam enumerauit operum: Thales Milesius Pythagore: Anaxagore: Anaximenes: Eleaticus: Chusippi et Zemonis: qui de deo varia sunt locuti: prout dicitur: Vobis tamen ista quis sit in scripta: eodem tamen spectat ut prouidentia esse vnam consentiant.

De cognitione vnus dei et idolatrarum superstitio.

Quintus modus quo probatur quod deus est vnus: dicitur in libro Sapientie et in libro Jobi. Nam idolatre qui deos multos sibi preceperunt: superstitiose quidem ad tale deuenerunt insaniam. Nam ut inquit Thales, lib. 1. q. cxiij. ar. iij. Alii non considerantes deum: sed admirantes pulchritudinem et virtutem creaturarum ipsas pro deo sunt venerati. De quibus Sapientia, xii. c. sic scribitur: Vanus sunt omnes homines in quibus non subest scientia dei. Et de his qui vident bona non poterunt intelligere eum qui est: neque operibus attendentes agnouerunt quod esset artificer: sed aut ignem: aut spiritum: aut citatum aerem: aut gyrum stellarum: aut nimiam aquam: aut solem et lunam rectores orbis terrarum deos putauerunt: et Eusebius pamphili lib. 1. de euangelica preparatione inquit: Diodorus de prima hominum theologia scribentem audiamus. Egyptios ferunt primos omnium: cum in celum oculos sustulissent: motum ordinem et quantitates celestium corporum admiratos solem ac lunam deos putasse.

Et ibi Plato in cratillo sic scribit ad verbum. Evidetur mihi primi grecorum eos solummodo deos putasse: quos etiam nunc multi ex barbaris colunt solem: videlicet atque lunam tellures stellas atque celum. Nam cum ipsa cernerent thein semper: hoc est currere atque reuolui ab hac ipsius thein natura. theos. id est deos appellarunt. Nonnulli deo moti sunt propter inordinatam affectionem ad suos. Et cum defuncti essent: statuas in eorum memoriam dedicauerunt. Quas cum famuli ad complacentiam dominorum salutare venerarique cepissent mor demones illas ingressi: responsa dare ceperunt. Quare et statuis diuinis honor est consecratus. Unde Hieronymus, lib. 1. x. etym. refert: quod a Nino orta sunt idola: modo qui sequitur. Ad hoc tuo siquidem Belo patre eius: Ninus in solacium doloris fieri fecit imaginem patris sui cui multam exhibebat reuerentiam. Proinde homines regionis sibi blandiri volentes: diuinos honores imagini exhibere ceperunt. Hoc exemplo plures barbaris suis mortuis imagines ceperunt dedicare. Et sicut ab idolo Beli cetera traxerunt originem: sic ab eius nomine nomina generaliter acceperunt. Sicut enim Belus dicitur est ab assyris: sic et alie nationes sunt in idiomata et linguarum varietates alie beel: alie bel: alie baal: alie beelphegor: alie beelzebub: eorum idola vocauerunt. Quos itaque pagani deos dicebant homines fuisse monstrant: et pro vniuersisque vita vel meritis apud suos coli ceperunt. Et apud egyptios isis: apud cretam iupiter: apud mauros iuba: apud latinos faunus: apud romanos quirinus: apud athenienses minerva. In quorum laudibus accesserunt poete: qui eos in celum compositis carminibus extulerunt. Sunt et alia multa que nos breuitatis causa dimittimus. Ergo ut scribitur et de summa tri. et si. catho. c. 1. Firmiter credimus et simpliciter confitemur quod vnus solus est verus deus: eternus: immensus: et incommutabilis etc.

De trinitate personali.

Cap. iij.

De timore iudiciorum.

De altissima trinitate amodo dicendum erit. Quia si vna veraciter dei asiteamur naturam ravnas substantiam: tunc tres in diuinis personas fideliter proclamamus. Ad cuius rei plenior habendam noticiam: quicquid de ipsa ineffabili trinitate occurrunt consideranda.

Primum dei naturalis cognitio.

Secundum scripture pronuntiatio.

Tertium supna reuelatio.

Quartum personarum terminatio.

Quintum fidelium obligatio.

Que de cognitione trinitatis diuinarum personarum.

Quoniam quod considerandum occurrit de trinitate dei naturalis cognitio. Ubi videndum est verum per rationem naturalem possit cognosci trinitas personarum diuinarum: Et respondet Alex. in. s. sum. et Tho. s. parte. q. xxxij. ar. s. q. impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem trinitatis venire: quia homo per rationem naturalem in cognitionem dei venire non potest nisi ex creaturis. Creature autem ducunt in dei cognitiones sicut effectus in causam. Hoc ergo solus ratione naturali potest de deo cognosci: quod competere ei necesse sit secundum quod est omnium entium principium. Virtus autem creatura dei est communis toti trinitati. Unde pertinet ad unitatem essentie: non ad distinctionem personarum. Per rationem ergo naturales cognosci possunt de deo ea que pertinent ad unitatem essentie: non autem ea que pertinent ad distinctionem personarum. Qui autem probare nititur trinitatem personarum naturali ratione: si dei dei derogare. Primo quidem quantum ad dignitatem ipsius fidei que est: ut sit de rebus inuisibilibus: que rationem humanam excedunt. Secundo quantum ad utilitatem traheundi aliquos ad fidem. Licet enim aliqui ad probandum fidem inducit rationes que non sunt cogentes: cedit in derisionem infidelium: que credunt quod hominibus rationibus imitamur: et propter eas credamus. Iohannes dicit Hilarius li. de trinitate. Non putet homo sua intelligentia sacramentum generationis et processionis

se posse consequi. Et Dionysius li. de diuinis nominibus. Non est inquit audiendum dicere aliquid nec cogitare de substantiati occulta diuinitate: propter ea que diuinitus nobis ex sacris eloquiis sunt expressa. Notandum tamen secundum Landul. in. s. di. ij. q. vi. ar. iij. ad clu. ij. quod possumus per imagines venire in cognitionem trinitatis in diuinis: non tamen suppositorum sed perfectionum: ut arguit sic. Ois perfectio que est in nobis eminentius est in deo. Istud acceptat a phibito quod concederet quod spiritus superior contineret virtualiter omnem perfectionem inferioris remota imperfectione. Sed perfectionis est in nobis mens: notitia et amor: ergo arguit esse in deo. Istud acceptat a phibito qui in xij. meta. ait: quod in deo est summus intellectus: et summum intelligere: et summa voluntas: summe voluptuosa. i. gaudiola. Ubi commentator commento. xxxvii. probat quod in deo est intellectus et voluntas et actus eorum. Quis non per additam reuelationem intentionem. Hoc idem dicit in fine commentarii. xxxv. qui in deo est trinitas perfecta. Sed dicit quod hanc trinitatem putauerunt ipsiani esse trinitatem suppositorum: et illud ipse negat: sed male negat. Hoc dicit Aug. vii. confessionum fuisse de mente Platonis. et: de ciui. dei. c. iij. fuisse de mente Porphyrii. Concludendum ergo secundum Tho. vbi. s. ad s. quod phibito non cognouerunt mysterium diuinarum personarum per propria que sunt paternitas filiatio et processio. iuxta illud apostoli. s. ad Cor. ij. Loquimur dei sapientiam: quas nemo principum huius seculi cognouit. i. phibito secundum glo. Cognouerunt tamen quedam attributa que appropriantur personis: sicut potentia appropriatur patri: sapientia filio: et spiritus sanctus bonitas. Si homo aliquis quereret. Ad quid est ergo necessaria cognitio trinitatis: si humana ratione cognosci non potest. Respondet Tho. vbi. s. ad. ij. quod talis cognitio necessaria est nobis dupliciter. Uno modo ad recte sentiendum de creatione rerum. Per hoc enim quod dicimus deum omnia fecisse verbo suo excluditur error: ponentium deum produxisse res ex necessitate nature. Per id

hinc ponimus in eo processionē amo-
 nis ostenditur quod deus non propter aliquā
 indigentiam produxit creaturas: neque
 propter aliquam causam extrinsecā: sed
 propter amorem suae bonitatis. Secun-
 do fuit necessaria cognitio trinitatis ad
 recte sentiendum de salute generis hu-
 mani: quae perficitur per filium incarnatū.
 Secundum quod considerandum occur-
 rit de trinitate dicitur scripturae prenu-
 ntiatio. In veteri namque lege saepius plura-
 litas personarum est praesignata. Nam
 scribitur Gen. 1. In principio creavit de-
 us celum et terram: *Imo* Nico. de lyra he-
 braica veritas habet. In principio he-
 loim creavit celum et terras. *Vel*oim au-
 tem est plurale huius nominis *Vel*. si-
 cut patet scientibus proprietates idio-
 matis hebraei. Per hoc autem quod nomen
 plurale diuinum coniungitur cum ver-
 bo singularis numeri: cum dicitur crea-
 vit *heloim*: ac si diceret creavit *dij*: ostē-
 dit scriptura quod in deo est aliqua plura-
 litas in unitate essentiae. Et talis modus
 frequentissime in veteri testamento in-
 venit. Sed contra hoc respondent iu-
 dei dicentes: quod hoc nomen *heloim* quā-
 do ponitur pro deo improprie dicitur: et
 indifferenter accipitur pro suo plurali
 et singulari. Quando autem de deo vero
 dicitur semper accipitur in singulari. Et
 sic sumitur in proposito: quando dicitur:
 In principio creavit *heloim*. i. deus. Ad
 quam solutionem infringendam argu-
 it *Nico. de ly. ex tex. sacre scripture.* Quod
 hoc nomen *heloim* quando ponitur pro
 deo: et alia nomina diuina dicuntur fre-
 quenter de deo vero in plurali. Quod patet
 manifeste: quod coniungitur cum adiecti-
 vis pluralis numeri. Unde *Iosue 1. 11.*
 dicitur: Non potestis seruire domino:
 quod *dij* ipse sanctus est. *Hebraica veritas*
 habet sic. Non potestis seruire *dn̄o*:
 quia *heloim* sancti ipse est. *Ite* *Viere.*
xxij. c. Peruertistis verba dei uiuentis
 domini exercituum dei vestri. *Hebraica*
 veritas sic habet. Peruertistis verba *he-*
loim uiuentium domini. Et notandum

quod ibi ponitur nomen dei thetragrama-
 ton: cum dicitur in autouitate premissa:
 domini exercituum. *Ubi enim habem*
 domini in hebreo ponitur nomē *domis*
 ni thetragramatō: quod significat diui-
 nam naturam *Im* suas proprietates: in-
 trinsecas: absque respectu a dextra. Et sic
 patet quod intrinsecis diuinitatis est alia
 qua pluralitas per pluralitatem imme-
 diate precedentem: cum dico in autou-
 tate. Peruertistis verba *heloim*. i. deo-
 uiuentium. Et coniungitur ista plura-
 litas nomini dei thetragramaton cum
 immediate subditur: *Dñi exercituum* etc.
 Et sic patet per haec quod in unitate diuine
 essentiae est aliqua pluralitas cum sum-
 ma simplicitate. Quod non est in alijs: quia
 semper ubi scriptura ponit aliquid des-
 notans pluralitatem personarum: ibidem
 ostendit essentiae unitatem. *Ite* *Esa. liij.*
 scribitur sic. *Dñabitur tui qui fecit te.*
Dñs deus exercituum nomen eius. *He-*
ritas hebraica sic habet. *Dominator*
tui: factores tui: *dñs* exercitus nomen
 eius. In hac autouitate ubi ponit deus
 exercituum nomen eius: ponit nomē dei
 thetragramaton. Et ideo potest argui si-
 cut ex precedenti. Similiter hoc nomen
heloim frequenter coniungitur cum verbo
 pluralis numeri. Verbi gratia. *ij. Reg.*
vij. c. 6. Que est gens ut populus *isrl* in ter-
 ra propter quā iuit *dñs* ut redimeret eas
 sibi in populum. *Hebraica veritas* habet.
Fuerunt *heloim*. Sicut adhuc a prophe-
 tis alio modo pronuntiata trinitas per-
 sonarum. Unde *ps. xliij.* dicitur: *Sedes*
tua deus in seculum seculi: *virga* dire-
 ctionis *virga* regni tui. Propterea *vn-*
xit te deus deus tuus. *Im* *Nicolaum* de
lyra super primo capitulo ad *Hebreos.*
 in hac autouitate exprimitur *chustas*
 tanquam deus unctus: quia in humani-
 tate unctus est plenitudine gratiae. Ex-
 primitur per hoc deus ungens tanquam
 persona distincta ab ipso uncto: quia
 scriptura de ipso ungenso loquitur tan-
 quam de alia persona. Insuper ex par-
 te dei ungentis duplicatur hoc nomē

De timore iudiciorum.

deus: cū dicitur: Anxit te deus de tu? ad denotandū personā patris et spiri-
tus sancti. Sed moderni iudei exponūt
hunc ps de Asuero: et dicūt q̄ iste ps fa-
ctus est a Mardocheo. Sed hoc patz
falsum. Primo quia non intitular a
Mardocheo sicut aliqui psalmi intitu-
lantur ab Asaph qui eos fecit: vt patet
in titulo psalmi. xlix. in pluribus alijs
locis. Iste autē psalmus intitulat a Da-
uid: vt patz in hebraico. Voc etiam patz
per litteras psalmi sequentis: quia iste
rex de quo est psalmus habetur tanq̄
deus adorāndus. Im q̄ ibidem dicitur:
Cōcupiscet rex decore tuū: quia ipse est
dñs deus tu? et adorabūt eū. Si autē
ista verba dicantur de Asuero rege: se-
quitur q̄ Mardocheus iduceret totū
populum: et ipam Bester: ad quam diri-
gunt verba premissa Im expositionem
eorum: ad adorandū Asuerū sicut deū.
Quod manifeste patet falsuz: qz in eo-
dem libro dicitur q̄ noluit flectere ge-
nu coram Aman: ne honorē dei trāster-
ret in hominē. Voc etiam patz per trāsta-
tionem chaldaicam super psalmū istuz
que autērica est apud hebreos. Ubi em
in hoc psalmo. xliij. habem? sic. Spe-
ciosus forma pre filijs hominū diffusa
est gratia in labijs tuis: chaldaicum sic
habet. Pulchritudo tua messia maior
q̄ filioz hominuz: datus est spūs pro-
phetie in labijs tuis. Sic ergo patz ex
predictis q̄ autoritas que hic inducit
de illo psalmo ad litteras intelligit de
xpo. Item ostenditur pluralitas perso-
naruz in ps. cix. Dixit dñs dño meo et.
qui ad litterā de xpo est intelligendus.
Sed iudei aliqui dicūt ipm debere in-
telligi de Abraam: et q̄ Eliezer eius dis-
pensator: fecit illum ad reddendū gra-
tias deo de victoria quā habuit Abraā
cōtra illos reges q̄ captiuauerāt Lotz
nepotem suū. Im q̄ habetur Gen. xliij.
c. Sed hoc patet falsum ex titulo psal-
mi: quia nō intitular a ipso Eliezer
sed a Dauid. Ideo dicunt alij q̄ est fa-
ctus a Dauid: non tñ loquitur de xpo:

sed de angelo suo. Et sit sensus. Dixit
dñs domino meo: id est angelo meo cas-
todienti. Sed hoc patet falsum: qz in
fra dicitur: Tu es sacerdos in eternuz:
Sacerdotium dō non cōpetit angelis.
Ideo Im Nico. de lyra super epistolam
ad Hebreos dicendum q̄ ad litterā est
psalmus factus a Dauid loquēs de xpo.
Et hoc per translationem chaldaicam:
quia ubi nos habemus. Dixit dominus
dño meo: chaldaicum sic habet. Dixit
dñs verbo suo. Item ex illo quod sequi-
tur. Ex vtero ante luciferū genui te: qd
nō potest alicui cōpetere nisi filio dei.
Et per has conditiones sic dicitur hoc
verbū dei: et exyteroz dei substantia: ostē-
ditur vnitas essentie: qz diuinitas plu-
rificari non potest. Per hoc enim q̄ di-
citur genitus de substantia dei: ostēditur
distinctio psonę: quia nulla res gē-
gnit seipsam. Similiter per hoc q̄ dicitur
sede ad dexteram dei. Ana em pso-
na non potest sedere ad dexteram simp-
suis. Im super ostenditur pluralitas p-
sonarū Eliae. xliij. ubi dicitur: Non a
pūncipio in abscondito locutus sum:
tempore anteq̄ fierent ibi erā. Et nūc
dominus meus misit me et spūs eius.
Ista sunt verba dei loquentis. Qd patz
ex textu precedenti et silt ex hoc qd im-
mediate subditur. hec dicit dñs deus
dēptoz tuus sanctus israel. In hac au-
toritate loquitur de datione legis: que
data fuit in manifestato: et de die et au-
diente omni populo vocem dei loquen-
tis: vt habetur Exodi. xix. et. xx. c. Et hoc
est quod dicit: Non a pūncipio locutus
sum in abscondito. i. ipa lex fuit data. Et
immediate subdit. Et nunc dñs me misit
a deo et a spiritu eius. Nunc autē est ita
q̄ inter mittentem et missum debet esse
semidistinctio psonalis: quia trinitas
personarum est in diuinis scz missi dei
mittentis: et spiritus eius. Deum autē
missum dicimus filium incarnatū: deū
mittentem patrē: et spiritum eius spiri-
tū sanctū. Adhuc preunciata fuit trini-

tas personarum diuinarum. Esa. vi. vbi dicit: In anno quo mortuus est rex Ozias vidit dominus sedentem super solium excelsum et eleuatum: et ea que sub ipso erant replebant templum. Seraphim stabant super illud. seraphim: et seraphim alteri. Et infra. Clamabant alter ad alterum. Sanctus: sanctus: sanctus dominus deus exercituum. Plena est omnis terra gloria eius. Et in ps. lxxv. dicit: Benedicat nos deus deus noster: benedicat nos deus. Vbi ter hoc nomen deus replicat. Tertium quod occurrit considerandum circa trinitatem dicitur: supra reuelatio. Nam in noua lege ut dicit Alex. in. s. summe. manifestata est trinitas personarum: non solum secundum numerum et distinctionem: sed etiam secundum originem et proprietatem: que persona prima a nullo est pater: et secunda genita filius: et tertia spiritus sanctus. In Joh. s. cano. c. v. Tres sunt qui testimonium dant in celo: pater verbum et spiritus sanctus: et hi tres vnum sunt. Item ipse dicit Mat. vlti. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Item in baptismo ipse apparuit et assumpta carne: pater in voce: spiritus sanctus in columbe specie: ut per Luc. iij. Et Mat. xvij. pater apparuit in voce: filius in assumpta humanitate: et spiritus sanctus in nube. Sciendum autem hic secundum Alex. in. s. sum. q. lxxij. me. iij. quod apparitio aliquando dicitur: manifestatio in aliquo effectu intelligibili oblato intellectui. Et sic sumit Sap. s. vbi dicit: Apparet autem his qui fidem habent in illud. Aliquando dicitur: manifestatio in aliqua similitudine corporali oblata imaginationi. Et hoc modo dicitur: angelus apparere in somnis Mat. ij. et etiam ipse dominus danieli Dan. vij. Aspiciebam in vi sive nocte. Et Salomoni. iij. Reg. iij. Tertio modo dicitur: apparitio manifestatio in aliquo signo sensibili representato sensui sive illud signum sit visibile sive sit audibile. Et hoc modo apparuit pater in nouo testamento. ut per Mat. xvij. et Johan. ij. Quarto modo dicitur: apparitio manifestatio facta in aliqua similitudine corporali sensibili oblata visui. Et sic vi-

stationi modo dicitur apparitio: et sic dicitur quod apparitio non solum dicitur manifestatio in signo visibili: sed etiam audibili. Si autem queratur: quare non apparuit spiritus sanctus in aliqua voce sive in signo audibili vel etiam filius dicit Alex. vbi. s. q. congruitas fuit: ut sicut erat distinctio in personis ita esset distinctio in signis exprimentibus personas. Unde filius apparuit in rationali creatura sibi unita unitate persone. Spiritus sanctus in irrationali creatura non unita sibi unitate persone. Pater vero in voce tanquam in signo distincto ab utroque. Sed quando spiritus sanctus solus apparuit: tunc apparuit utroque modo. s. in sono tanquam in signo audibili et in linguis igneis tanquam in signo visibili. Quartum considerandum dicitur personarum terminatio. Sunt enim in diuinis tres tantum persone: Sed quedam arguunt contra sic. Quicquid est in deo est infinitum: sed numerus personarum est in deo ergo infinitus: ergo infinite persone. Ad hoc respondet Bonaventura in s. dist. ij. q. iij. quod cum duplex est infinitas: scilicet numeralis et immensitatis deus est infinitus infinitate virtutis et immensitatis: que est infinitas perfectionis: et ideo ponenda in deo. Infinitas autem numeralis: quia repugnat perfectioni a deo est amouenda. Nam cum deo sit attributum quod nobilius est: necesse est ponere personarum finitatem. Primo ratione distinctionis: quia in personis est distinctio: ergo non confusio: sed vbi est infinitas scilicet numeralis ibi confusio. Secundo ratione ordinis: quia vbi est ordo ibi est terminatio. Nam vbi deficit terminatio: ibi deficit et mediatio: et per consequens ordo. Sed vbi est terminatio non est infinitas: ergo si in personis diuinis est ordo non erit ibi infinitas. Dicimus ergo et confitemur tres tantum personas in diuinis neque confundentes personas neque substantiam separantes: quod ut dicit Athanasius. Alia est enim persona patris: alia filii: alia spiritus sancti. Sed patris et filii et spiritus sancti vna est di-

De timore iudiciorum.

unitas: equalis gloria: coeterna maiestas. Qualis pater: talis filius: talis spiritus sanctus. ¶ Quintū quod erat considerandū circa trinitatem diuinarum personarū dicitur fidelium obligatio. Abi videre debemus utrum credere explicitē mysteriū trinitatis sit de necessitate salutis: Et respondet Tho. ij. ij. q. ij. ar. viij. q. mysterium xpi explicitē credi nō potest sine fide trinitatis: q. in mysterio xpi hoc continet q. filius dei carne assumpsit q. p. grām spūs sancti mundū renouauerit: iterū q. de spūs sancto conceptus fuerit. Et ideo eo modo quo mysteriū xpi ante xpm fuit quidē explicitē creditū a maioribus. implicitē autē et quasi obumbrate a minoribus ita etiam et mysteriū trinitatis. Post tps autem gratie reuelate tā maiores q. minores tenentur habere fidē explicitā de mysterio xpi: precipue quantū ad ea que cōmuniter in ecclesia solennizantur et publice. Ita etiam post tps gratie diuulgate tenentur oēs ad explicitē credendū mysteriū trinitatis. Quare erigam oculos mentis nostre: et deū benedictū colam⁹ honore debito: vt sic digni efficiamur gra eius: p. quā tandē adipiscamur eternam gloriam eius. Amen.

¶ De honore et reuerentia deo exhibēdis et debito. Sermo. xix.

Ibant grauer

circā cultū dei xpiani qui tanto sunt reprehensibiliores: quāto veritas eis est magis nota. Omnis vtiq. natio magis reuerēter deos falsos colit: q. xpianus populus deum regem celi. Ideo vt deus nobis propitius et misericors fiat: de honore sibi debito in hoc sermone dicemus. In quo triplex honor distinguendus est.

Primus consistit in sacrorum locorum veneratione.

Secundus in sacrarum personarum existimatōe.

Tertius in sacrarum ceremoniarum persolutione.

¶ De primo honore deo debito: q. consistit in sacrorum locorum veneratione. Cap. i. ¶ Primus honor qui deo debetur consistit in sacrorum locorum veneratione. Debēt vtiq. oēs venerari loca sacra deo dicata ita vt in ecclesijs vnusq. ingreditur: commoretur et exeat cum deuotione humilitate timore et reuerentia. Et hoc propter tria.

Primo propter dei maiestatem.

Secundo propter vtilitatem.

Tertio propter exemplaritatē.

¶ Primo debet vnusq. venerari iēpla dei propter eius maiestatem. Nā vt dicitur in ps. x. Dñs in tēplo scō suo. Et Apoc. xij. Ecce tabernaculū dei cū hominib⁹.

¶ Sed posset aliquis obijcere q. nō sit aliquis locus deputatus ad cultum dei quia vt dicit Act. xvij. Deus qui fecit mundū et omnia que in eo sunt: hic celi terre cū sit dñs nō in manu factis tēplis habitat: nec in manibus humanis consistit indigens aliquo. Et. ij. Reg. viij. Salomon dixit: Si celum et celi celorum te capere non possunt: quanto magis domus hec quā edificauit tibi? Ad hoc respondet Tho. i. ij. q. c. ij. ar. i. ad. ij. et ij. q. lxxvij. art. ij. ad. ij. arg. q. i. adoratione dei orationibus fiedis duo cōsiderari possunt. Aut deus qui colitur adoratur et oratur. Et sic nō esset aliq. locus ad adorandum necessarius. Aut cōsiderantur ipi homines colētes deū.

Et sic determinatus locus eligitur ad adorandū nō propter deū q. adoratur quā loco concludatur: sed propter ipos adorantes. Et hoc triplici ratione. Primo quide propter loci cōsecrationem ex qua spirituale deuotionē concipiūt orantes vt magis exaudiant. Secundo propter sacra mysteria et alia sanctitatis signa q. ibi continētur. Tertio propter concursum multorum adorantium: ex quo fit oratio magis exaudibilis. fm illud Mat. xvij. Abi sunt duo vel tres congregati in nomine meo: ibi sum in medio eorū. Ideo ecclesia ad diuinū cultum deputatur.